

LIBERAL FEMINISTISK FRAMTID

POLITISK PLATTFORM 2017

LK
LIBERALA & KVINNOR

FÖRORD

Liberala Kvinnor; Liberalernas kvinnoförbund, bildades 1935 och är sprungen ur rösträttsrörelsen i Sverige. Liberala kvinnor som Selma Lagerlöf, Kerstin Hesselgren, Elisabeth Tamm och Anna Whitlock lade grunden till framgångarna för den svenska jämställdhetsrörelsen. Den liberala feminismen är all feminisms moder och den har sina rötter i 1700- och 1800-talets likhetsfeminism. Liberala Kvinnor har genom historien slagits för bl.a. lika rösträtt, fri abort och pappamånader.

Liberala Kvinnor strävar efter en värld där kvinnor och män har samma friheter, skyldigheter och möjligheter att själva forma sina liv.

Idag finns det en rad olika områden där Liberala Kvinnor arbetar för att öka kvinnors frihet. Vi arbetar för en jämställdarbetsmarknad där kvinnors arbete värderas lika högt som mäns. Våldet mot kvinnor i nära relationer måste bekämpas och hemmet ska vara en trygg plats för kvinnor. Såväl kvinnor som män, oavsett ålder, socioekonomisk bakgrund och etniskt ursprung ska ha tillgång till vård av god kvalitet på lika villkor. Förlossningsvården måste stärkas och samvetsfrihet vid abort ska inte vara tillåtet i Sverige.

Slutligen vill Liberala Kvinnor bekämpa det hedersförtryck som många kvinnor och flickor lever under. Hedersförtrycket hotar idag kvinnors mest grundläggande rättigheter.

ÄR DU EN LIBERAL FEMINIST? BLI MEDLEM NU!

Tre sätt att bli medlem:

- Swisha 100 kr till 123 511 4376. Ange mailadress.
- Sätt in 100 kr på plusgiro: 59124-8. Ange namn och mailadress.
- Betala direkt på hemsidan www.liberalakvinnor.se

INNEHÅLL

Jämställdhetsintegrering	4
Arbetsmarknad och företag	5
Företagande	6
Tillgängligt och hållbart arbetsliv	7
Utbildning	8
Högre utbildning.....	9
Integration och mänskliga rättigheter	10
Migration	12
Europeiska Unionen	13
Utrikespolitik och bistånd	15
Mäns våld mot kvinnor	16
Hederskultur	18
Familj och ekonomi	20
Ensamstående föräldrar	21
Jämställt ägande.....	22
Kvinnors hälsa	23
Sexuell och reproduktiv hälsa.....	23
Rätten till abort	23
En trygg förlossningsvård.....	24
Jämställd och tillgänglig sjukvård	25
Feministisk miljöpolitik	27
Kosmetika och hygienprodukter	27
Återvinning av textilier.....	28
Fordon och miljö	28
Kvinnors inflytande	30
Kultur	31
Idrott och fritid	32
Funktionsnedsättning.....	32
HBTQ	32
Äldre.....	32
Jämställd stadsplanering	34
Jämställd stadsbyggnad	34
Jämställda transporter	35
Fler kvinnor där makten finns	36

JÄMSTÄLLDHETS- INTEGRERING

Den grundläggande strategin för hur vi i Sverige ska driva jämställdhetsarbete kallas jämställdhetsintegrering. Genom jämställdhetsintegrering ska alla aktörer arbeta med jämställdhet i sitt ordinarie arbete. Detta genomförs idag på många håll i Sverige men inte i tillräckligt stor utsträckning och bör prioriteras än mer.

Liberalerna har en stolt tradition och har i över hundra år varit en av de starkaste pådrivande krafterna för ett jämställt och jämlikt samhälle. Därför är det extra angeläget att vi värnar och för vidare det arvet med målet att få fullt genomslag för vår jämställdhetspolitik. Jämställdhet är i grunden en kunskapsfråga, varför det bör åligga alla liberaler att skaffa sig den kunskap som behövs.

LIBERALA KVINNORVILL:

Att: alla offentliga aktörer (stat, kommun och landsting) aktivt arbetar med jämställdhetsintegrering i sin verksamhet.

Att: regeringens strategi kring jämställdhetsintegrering utvärderas för att ytterligare kunna utvecklas.

Att: SKL – Sveriges kommuner och landsting – redovisar uppnått resultat med målsättning för sitt arbete med jämställdhetsintegrering i kommuner och landsting.

Att: det införs en förordning om jämställdhetsintegrering som styr myndigheters jämställdhetsarbete.

Att: Liberalerna skall sträva efter 40 - 60- representation i kommunala bolagsstyrelser.

Att: Liberalerna aktivt uppmuntrar såväl kvinnor som män att bryta könsmonster i val av uppdrag.

Att: nomineringsprocesserna till riksdagen förnyas för att ge bättre förutsättning för jämn könsfördelning genom att stadgarna ändras så att länsförbundens nomineringar sammanfaller under samma tidsperiod i hela landet.

Att: Liberalernas partiledning aktivt arbetar med jämställdhetsintegrering i alla partiets organ.

Att: Liberalerna kontinuerligt driver mentors – och utbildningsprogram för kvinnliga framtidsnamn.

ARBETSMARKNAD OCH FÖRETAG

Sverige har en mycket könssegregerad arbetsmarknad. Den privata sektorn domineras av män medan kvinnor återfinns i offentlig sektor. Oftast inom yrken med dålig löneutveckling och små karriärmöjligheter. En viktig del i att öka jämställdheten i arbetslivet är att bredda kvinnors yrkes – och branschval.

Fler kvinnliga förebilder behöver lyftas fram som valt andra vägar än de traditionellt kvinnliga branscherna, men det handlar också om att fler män behöver rekryteras till de traditionella kvinnoyrkena. Det behövs helt enkelt fler kvinnor där makten och pengarna finns och fler män där barnen finns.

En av de viktigaste förutsättningarna för ett jämställt arbetsliv är en väl fungerande barnomsorg. Särskilt viktigt är det för ensamstående föräldrar att samhället kan erbjuda dem barnomsorg även på obekväma arbetstider och att förskola, skola och fritidsverksamhet fungerar bra. En väl fungerande barnomsorg är en förutsättning för att fler kvinnor ska våga satsa och ta steget mot mer ansvarsfulla poster i yrkeslivet.

En annan nyckelfaktor för en mer jämställd arbetsmarknad är att ansvaret för det obetalda arbetet i hemmet fördelas mer lika mellan män och kvinnor. Idag tar kvinnorna det stora ansvaret vilket har en direkt påverkan på hur mycket män respektive kvinnor arbetar på den betalda arbetsmarknaden vilket i sin tur påverkar karriärmöjligheter, löneutveckling, pensionen etc.

Den offentliga sektorn är en stor arbetsgivare där politiker har ett direkt ansvar för arbetsformer, löner och anställningsvillkor. Den offentliga sektorn är en kvinnodominerad sektor. Många yrken är lågt betalda, även när de kräver eftergymnasial utbildning. Det gäller framförallt lärare, sjuksköterskor och socialsekreterare. Det finns inga ursäkter för liberala politiker att inte se till att det offentliga Sverige är en förebild när det gäller jämställdhet. Vi måste sluta undervärdera kvinnors arbete.

En fråga som har blivit allt viktigare är klädseln på arbetsplatsen. I yrken där kontakt med människor ingår i arbetsuppgifterna försvårar ansiktstäckande klädsel som t.ex. burka och niqab, identifiering av personen. Det är viktigt att kunna se ansiktet på personen som man har framför sig. På privata arbetsplatser ska det vara upp till arbetsgivaren att besluta om klädkoder men i offentlig finansierad verksamhet ska ansiktstäckande klädsel inte vara tillåten.

Monopolen inom välfärden har brutits upp och det har stärkt kvinnors ställning på arbetsmarknaden. Det skall löna sig att investera tid, kraft och pengar i en högre utbildning, även för kvinnor.

LIBERALA KVINNORVILL:

Att: heltid är norm och deltid en möjlighet i offentlig sektor med offentliga arbetsgivare.

Att: offentlig sektor skall föra könsuppdelad statistik.

Att: regeringen bjuder in arbetsmarknadens parter till en modern jämställdhetens "Hagauppgörelse"; en överenskommelse om vilka åtgärder som behövs för att öka jämställdheten i arbetslivet.

Att: Name & Fame & Shame – en jämställdhetsranking för arbetsgivare etableras och publiceras årligen av t.ex. SCB.

Att: kunskap om jämställd rekrytering, chefstillsättning och arbetsledning som en del i den ordinarie verksamhetsutvecklingen sprids.

Att: individuell lönesättning och lönespridning uppmuntras.

Att: en strategi för lärlingstjänster inom traditionellt kvinnodominerade yrkeskategorier inrättas.

Att: se ett brett program för jämnare könsfördelning, ökade utvecklingsmöjligheter; fler karriärsteg och underlättande för kvinnor att få ledande positioner inom offentligt finansierad verksamhet.

Att: rättegångar i diskrimineringstvister handläggs av allmänna domstolar.

Att: ansiktstäckande klädsel (t.ex. niqab och burka) inte ska vara tillåtet på offentligt finansierade arbetsplatser. På privata arbetsplatser ska det vara upp till arbetsgivaren att besluta om klädkoder.

Företagande

Förutsättningarna för att Sverige skall kunna fortsätta satsa på generell välfärd för hela befolkningen är att människor i Sverige vågar och vill satsa på företagande. Idag drivs och ägs ungefär en fjärdedel av alla företag av kvinnor. De är alldeles för få och behöver bli fler. Inom vård- och omsorgssektorn drivs nära 80 procent av företagen av kvinnor.

De flesta företag i Sverige är småföretag. Nittiofem procent av alla arbetsställen har färre än 10 anställda. Kvinnor driver oftare enmansföretag än män och har genomgående företag med färre anställda än män. Om fler kvinnor skulle vilja expandera sina företag skulle det vara en stor fördel för svensk tillväxt.

Det är viktigt att det finns en mångfald av utförare i välfärdssektorn med höga krav på kvalitet och kompetens. Detta kan uppnås när kvinnor ges möjlighet att starta företag inom de områden där de har kompetens. Därför måste vi slå vakt om likvärdiga villkor för att starta och driva företag också inom välfärdssektorn där vinst är en förutsättning för att kunna utveckla företag och investera i framtiden.

Kunskapen om kvinnors företagande behöver fortfarande öka. De lagar och regleringar som omger företagare är inte sällan definierat efter en manlig företagarnorm. För att få en ändring till stånd krävs både förändring i attityder och strukturer och fler förebilder.

Den privata äganderätten är en central del av den liberala ideologin. Den handlar om att värna det privata ägandet från alltför mycket statlig inblandning. Liberala Kvinnor är emot kvotering till bolagsstyrelser. Utvecklingen mot mer jämställda styrelser går igenom att få de enskilda företagen att inse att de går miste om kompetens och talang om man inte tar både män och kvinnor i beaktande när man tillsätter företagsstyrelser. Istället för kvotering, är Liberala Kvinnor positiva till attitydpåverkan genom tydligare lyfta fram både de goda och dåliga exempel på företag som jobbar med jämställdhet. Statistiken visar också att utvecklingen går mot mer jämställda styrelser även om den är långsam.

Kvinnor har traditionellt haft kunskap och kompetens inom yrken som finns i välfärdssektorn. Det är mycket positivt att man har öppnat upp välfärdssektorn för privata aktörer. Inom vård och omsorg är fler än hälften av de operativa företagsledarna kvinnor. Kvinnor ska kunna tjäna pengar på sin kompetens. Företag bidrar till utveckling inom dessa sektorer och fler arbetsgivare gör att lönerna går upp för arbetstagarna som till stor del är kvinnor.

Dagens socialförsäkringssystem är också utformat främst för lönearbete, inte för att fungera för företagare vilket forskningen tror är en bidragande orsak till att färre kvinnor väljer att vara företagare. Här krävs ändring.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: de särskilda satsningarna på kvinnors företagande utvärderas

Att: öka antalet arbetsgivare inom den offentligt finansierade sfären genom att fortsätta utveckla valfrihetssystemen

Att: relevant forskning kring kvinnors företagande stimuleras

Att: systemen för rådgivning och kapitalinsatser förbättras

Att: införa kvotering till kommunala, landstingsägda och statliga bolag med minst 40 % av vardera könet."

Att: socialförsäkringarna för företagare reformeras ytterligare så att skillnaderna mellan att vara anställd och egen företagare minskar.

Att: separata tak för rut- respektive rotavdrag införs

Att: Lagen om valfrihetssystem (LOV) ska finnas i samtliga landsting, regioner och kommuner.

Att: chefer i privat och offentlig sektor ska få gott stöd och goda möjligheter att utvecklas i sin roll som ledare. De ska ha organisatoriska förutsättningar och tillräckligt med tid för sitt chefskap. att vara närvarande i verksamheten och kunna bekräfta sina medarbetare är en bra investering i arbetsmiljön och arbetets resultat.

Att: värna valfriheten i välfärdssektorn

Tillgängligt och hållbart arbetsliv

Kvinnor behöver större makt att påverka sin arbets- och livssituation. Både vad gäller innehåll och tid. Många kvinnor känner stor stress och press som i förlängningen kan leda till depression, utbrändhet och sjukskrivning. Mycket pekar på att dubbelarbetet och det stora ansvaret för det obetalda arbetet i hemmet, påverkar kvinnor negativt.

Mycket behöver göras för att Sverige skall bli ett samhälle som är tillgängligt för alla. Kvinnor och män drabbas olika av miljöerna på sina arbetsplatser och könsskillnader är också tydligt när det gäller att bedöma arbetsskador:

Det är inte acceptabelt att kvinnor med funktionsnedsättning inte får sina rättigheter tillgodosedda vilket ofta är fallet idag. En annan grupp som ofta diskrimineras är äldre kvinnor. Det är en förlust för både den enskilda och för samhället att inte dessa kvinnors kompetens tas tillvara i högre utsträckning.

LIBERALA KVINNORVILL:

Att: arbetsorganisationer, ledarskap och krav ses över i de kvinnodominerade yrkena för att skapa en hållbar arbetssituation och minska sjukskrivningarna bland kvinnor.

Att: genomföra de förslag som utredningen som kartlägger orsakerna till kvinnors höga sjuktalet genomförs.

Att: äldre kvinnor i arbetslivet ska få tillgång till samma fortbildning som yngre.

Att: forskning bör initieras för att dokumentera den resurs äldre kvinnor utgör på arbetsmarknaden.

UTBILDNING

Liberala Kvinnor tror på en skola med tydliga kunskapskrav. Kunskap är den viktigaste faktorn för att stärka alla barns möjligheter att leva i frihet. Utbildning och kunskap ger möjlighet att, utifrån de egna förutsättningar, förbättra sin livssituation. Därför kommer utbildning alltid vara en prioriterad fråga för Liberala Kvinnor

Det är i skolan som barn, oavsett sin bakgrund, ska ges möjligheter och livschanser. Skolan ska ge alla barn en likvärdig utbildning och de verktyg som de behöver för att skapa sig den framtid de vill ha.

Utbyggnaden av förskolan är en av de viktigaste jämställdhetsreformer som har genomförts i Sverige. En trygg, tillgänglig och skattefinansierad förskola är en förutsättning för att kvinnor med små barn ska kunna arbeta. Om kvinnor inte känner sig trygga med förskolan påverkar det deras vilja att ta chefstjänster och andra tjänster med mycket ansvar.

För kvinnor har utbildning alltid varit och är fortfarande vägen till frigörelse. Utbildning är vägen till ett jobb och en egen lön. För liberala feminister har vägen till frihet alltid gått via egna pengar. När kvinnor förut gjorde en klassresa genom att gifta sig, kan de idag göra klassresan på egen hand via en bra utbildning. Ur ett globalt perspektiv döljer sig också en enorm utvecklingspotential hos världens miljontals unga kvinnor; framför allt i Afrika. Att låta flickor gå klart skolan i stället för att bli tonårsmödrar är en ekonomisk investering för som kan ge större inkomster än utländskt bistånd.

Den svenska skolan är idag en ojämnställd plats. Flickor får mindre av pedagogernas tid, är mer utsatta för kränkningar; mår sämre och är mer stressade än pojkar. Samtidigt får flickor bättre betyg i alla ämnen utom idrott. Ett stort jämställdhetsproblem är pojkars bristande läsförståelse. En femtedel av alla pojkar klarar inte av att tillgodogöra sig en kvalificerad text. En stor förklaring är destruktiva könsroller. Forskningen talar om en antipluggkultur bland killar men också om vikten av att lärare, kamrater och föräldrar förväntar sig att både pojkar och flickor ska anstränga sig och lära sig mycket i skolan.

Lärare och skolpersonal ska se varje barn som en unik individ bortom könets förutbestämda mall. Det handlar om att bli medveten om hur våra förväntningar begränsar pojkar och flickor på olika sätt. Genuspedagogik handlar inte om att alla ska bli lika, att flickor inte får vara prinsessor eller att pojkar inte får leka med bilar. Det handlar om att skapa mångfald för alla barn oavsett kön och vidga barnens möjligheter.

Tjejer och killar gör olika utbildningsval. I gymnasieskolan är de yrkesförberedande programmen dominerade av killar, medan de högskoleförberedande programmen lockar både tjejer och killar. Flickornas högre betyg gör dock att de dominerar på attraktiva program med höga intagningskrav. Inom högskolan dominerar kvinnorna på samtliga program utom de tekniska.

Sverige har idag en väldigt könssegregerad arbetsmarknad och grunden till den läggs givetvis i de utbildningsval som våra killar och tjejer gör. Landets studie- och yrkesvägledare har en viktig uppgift att uppmuntra elever att gå sin egen väg, istället för att välja framtid efter kön. Där kan studie- och yrkesledare vidga vyerna och visa på andra möjligheter och yrkesval som eleven själv inte har tänkt på. Därför vill Liberala Kvinnor att genuskunskap se ingå som en del i utbildningen av studie- och yrkesvägledare.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: alla kommuner ska erbjuda barn rätt till 30 timmar i förskolan per vecka oavsett föräldrarnas sysselsättningsgrad.

Att: alla Sveriges kommuner i möjligaste mån skall erbjuda barnomsorg med flexibla öppettider även på obekväma arbetstid.

Att: förskolan ska hålla hög kvalitet, med hög personaltäthet, små barngrupper och rätt utbildad personal.

Att: maxtaxan i förskolan indexregleras för att skapa större möjligheter till god förskoleverksamhet och god löneutveckling för anställda.

Att: fristående ägare av förskolor inte ska kunna starta nya förskolor om de har förelägganden eller viteskrav emot sig som inte är åtgärdade.

Att: genuspedagogisk kompetens ska finnas hos alla som arbetar med barn och unga samt att läroplanen och kursplaner ska genomsyras av ett genusperspektiv.

- Att:** genuspedagogik blir ett obligatoriskt ämne för lärare från förskole- till gymnasienivå. Samt att det tas fram en plan för att attrahera fler män som arbetar i förskola och skola.
- Att:** genuskunskap ska ingå i utbildningen av studie- och yrkesvägledare samt att alla gymnasieskolor säkerställer att rektorer och övriga medarbetare i ledningsfunktion får genusutbildning.
- Att:** läromedel ska hålla en hög kvalitet och skildra både kvinnors och mäns historia. Läromedel ska granskas ur ett genusperspektiv.
- Att:** jämställdhetsplaner kopplade till det pedagogiska arbetet skall finnas på alla förskolor och skolor.
- Att:** utbildning kring företagsamhet påbörjas redan i grundskolan samt att skolorna på alla gymnasieprogram erbjuder möjlighet till att prova på att starta och driva företag.
- Att:** karriärtjänster inom förskola och skola fortsätter att utökas och införs i alla kommuner.
- Att:** fritidshemmens verksamhet uppvärderas med utvecklad kvalitet och högre personaltäthet.
- Att:** all utbildning i Sverige ska vara icke-konfessionell. Samma krav ska ställas på fristående skolor, förskolor och fritidshem som på de kommunala.
- Att:** slöja inte ska användas av barn i förskola eller lågstadiet i grundskolan, i såväl kommunala skolor som friskolor.

Högre utbildning

Dagens forskarkarriär missgynnar kvinnor: Närmare två tredjedelar av studenterna inom högskolans grundutbildning är kvinnor. Samtidigt utgörs professorerna i toppen av den akademiska karriären till 82 av procent män. Vad händer på vägen?

Om kvinnor stannat inom akademien i samma grad som sina manliga kolleger visar statistiken att vi i dag haft närmare 70 procent fler kvinnliga professorer.

Unga forskares otrygga anställningar och ett felkonstruerat socialförsäkringssystem är viktiga orsaker till den skeva könsbalansen. Forskarkarriären är svår att kombinera med familjebildning, och på grund av rådande könsnormer slås därmed kvinnor ut längs vägen.

LIBERALA KVINNOR VILL:

- Att:** fler kvinnor ska inneha ledande poster på Sveriges universitet och högskolor.
- Att:** en nationell satsning på vidareutbildning och kompetenshöjning i genuskunskap genomförs i hela utbildningssystemet.
- Att:** arbetsvillkoren för doktorander och unga forskare ses över för att undvika att dessa bidrar till ojämsälld rekrytering.
- Att:** stipendiefinansierad forskning efter doktorandstudier räknas som överhoppningsbar tid vilket innebär att man får behålla sin SGI- grundande inkomst i upp till 3 år.
- Att:** verka för tryggare, mer jämställdhetsfrämjande karriärvägar inom universitetsvärlden.
- Att:** landstingen i samarbete med universitet och högskolor ser över möjligheterna till fler förenade anställningar i fler yrkesgrupper.

INTEGRATION OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Sverige ska vara ett tolerant och humant samhälle präglad av mångfald och respekt för individens grundläggande fri – och rättigheter. Liberala Kvinnor bejakar mångfalden men inte till priset av individens frihet och grundläggande mänskliga rättigheter.

Samhället ska underlätta för minoriteter, religiösa grupper och andra att utöva sin tro, så länge det inte bryter mot lagen eller inkräktat på individens rättigheter.

I ett liberalt Sverige är det en självklarhet att kvinnor och män har lika rätt att leva sina liv så som de själva önskar. Den rätten går inte att kompromissa bort med hänvisning till religion, kultur och sedvänja.

Jämställdheten i Sverige är grundlagsskyddad och det måste vara tydligt att när religiösa sedvänjor krockar med jämställdheten så ska kvinnors rättigheter ha företräde. Sverige är ett sekulärt samhälle och där ska inte religiösa normer reglera våra sociala koder. Vi motsätter oss därför separata badtider och könsuppdelade idrottslektioner på religiösa och kulturella grunder. Vi tror på ett samhälle där alla individer behandlas med respekt och medmänsklighet.

Lagen om eget boende (EBO) innebär att en asylsökande eller flykting själv ordnar sitt boende. Det betyder att de själva väljer var de bosätter sig. Det har resulterat att ett fåtal städer har tagit emot många nyanlända. På grund av den bostadsbrist som råder i Sverige har EBO bidragit till en ökad trångboddhet och segregation när nyanlända flyttar in som inneboende hos släkt eller vänner. Trångboddhet är ett utbrett problem som får stora sociala konsekvenser. Särskilt allvarligt är det när barn växer upp i sådana förhållanden. Byggandet måste öka och vi måste få en bostadsmarknad präglad av större rörlighet. Vi vill se enklare plan- och byggregler samtidigt som de höga ambitionerna för tillgänglighet upprätthålls. Vidare behövs friare hyressättning i nyproduktion och en förbättrad hyresstatistik för att stärka hyresgästernas möjligheter att hävda sina intressen.

Det är viktigt att nyanlända får information om den värdegrund som genomsyrar det svenska samhället redan under asyltiden. Det handlar om det öppna, demokratiska och toleranta samhällets betydelse samt jämställdheten och respekten för alla människors lika värde.

Egenförsörjning och svenskkunskaper är nyckeln till lyckad integration. Därför är det viktigt att nyanlända tidigt kommer i kontakt med arbetslivet och att insatserna från samhället utgår från dag ett.

Nyanlända kvinnor som har behov av insatser för att underlätta etableringen på arbetsmarknaden bör få ta del av dessa så tidigt som möjligt efter att de kommit till Sverige. Myndigheterna måste bli bättre på uppsökarverksamheten för att se till att ingen kvinna hamnar under radarn och isoleras i sitt hem. Det är viktigt att nyanlända kvinnor får en egen plattform och ett eget nätverk i det svenska samhället. Utrikesfödda kvinnor är de som står allra längst från arbetsmarknaden och förutom utbildningsinsatser behövs också en väg in på den svenska arbetsmarknaden. RUT-reformen har banat väg för många kvinnor. Vi behöver en tydlig arbetslinje för utrikesfödda kvinnor där fler enkla jobb blir en väg in på arbetsmarknaden. Ett eget jobb ger egen makt och är vägen till att bli en självständig individ.

Forskning visar att kvinnor som lär sig det nya landets språk snabbare kommer in i samhället. Det är viktigt inte minst, utifrån ett jobbperspektiv och möjligheten att komma in i den sociala gemenskapen. Utbildar man en kvinna så utbildar man en hel familj. Det påverkar också barnens skolgång positivt. För de barn som har arbetande föräldrar går det bättre för i skolan och även integrationsprocessen går snabbare.

Medborgarskapet är också slutgiltiga steget in i svenska samhället. Det manifesterar att man har sin tillhörighet här och vill bygga sin framtid i sitt nya hemland. Tack vare medborgarskapet har du fått rättigheter men du har också skyldigheter att vara med och bidra till det samhälle som du tillhör. Medborgarskapet fungerar som ett modernt samhällskontrakt, där det blir tydligt att medborgarna har ingått ett avtal med varandra om rättigheter och skyldigheter i samhällslivet. Staten ska garantera människorna liv och olika rättigheter, och människorna förbinder sig att följa lagarna, betalar skatt, uppföra sig vettigt mot varandra.

Liberala Kvinnor vill införa språktest för medborgarskap. Vi vill att testet ska vara enkelt och på en nivå i höjd med svenska för invandrare (SFI). Detta för att man ska visa att man kan kommunicera och göra sig förstådd på svenska.

De kommande åren väntas anhöriginvandringen till Sverige att vara på höga nivåer. Det är oftast kvinnor och barn som kommer hit inom ramen för anhöriginvandring. Det är också viktigt att poängtera att de etableringsinsatser som erbjuds nyanlända också gäller den som kommit hit som anhöriginvandrare.

Många utrikesfödda kvinnor har dålig etablering på den svenska arbetsmarknaden. Många som kommer hit saknar eller har låg utbildning. Flertalet av våra transfererings- och bidragssystem skapar inläsningseffekter vilket håller kvar många kvinnor i hemmet och i bidragsberoende.

Liberala Kvinnor vill stärka arbetslinjen för kvinnorna. Vi vägrar att hänvisa dem till bidrag och utanförskap. Vi vill istället ge dem realistiska chanser att få ett jobb och en lön att leva på.

Många människor har kommit till Sverige de senaste åren. När nyanlända med svag förankring i samhället och på arbetsmarknaden placeras tillsammans i våra förorter spär det på segregationen. Segregationen är tydligt sammankopplad med ett ekonomiskt och socialt utanförskap. I de mest utsatta områdena utmanas samhällets institutioner av parallella strukturer med egen normbildning, ekonomi och rättskipning. Rätts-samhället trängs undan och enklaver präglade av religiös fundamentalism fördjupas. Där den våldbejakande extremismen tillåts att växa sig som starkast blir också kvinnoförtrycket som djupast.

Allt fler vittnar om kvinnoförtryck, hederskultur och starkt fördömande attityder mot

bland annat HBT-personer. Som liberaler värnar vi alltid individen före kollektivet. Ingen människa ska av sin omgivning hindras att utöva de självklara rättigheter och möjligheter som gäller lika för alla i hela landet, oavsett kön, ursprung eller bostadsort.

Likheten inför lagen är en grundpelare i ett demokratiskt samhälle och den får aldrig sättas på undan-tag. Kultur eller religion får aldrig användas som ursäkt för att upprätthålla förtryckande sedvänjor. Individen måste få stöd mot kollektiva förtryckande strukturer oavsett vem som utsätts och var än det sker. Svensk lagstiftning gäller alla i vårt land och rättsstaten måste skydda individen.

Rättssamhällets institutioner måste stärkas, återta kontrollen, öka sin närvaro och agera när människors frihet begränsas av kriminella. Våldbejakande religiös extremism måste bekämpas. Inga parallellsamhällen ska accepteras.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: Inga parallellsamhällen ska accepteras. Individen måste få stöd mot kollektiva förtryckande strukturer. Rättssamhällets institutioner ska i alla delar stärkas och rättssamhället måste återta kontrollen, öka sin närvaro och agera när de boendes frihet begränsas av kriminella oavsett om det gäller grov kriminalitet, droghandel eller hedersförtryck. Respekten för de mänskliga fri- och rättigheterna utgör grunden för det demokratiska samhället.

Att: Kvinnor och män ska mötas av samma förväntningar och möjligheter till jobb och egenförsörjning. Det måste finnas ett tydligt uppdrag från samhällets sida att tidigarelägga nyanlända kvinnors inträde på arbetsmarknaden.

Att: för att ta del av samhällets ekonomiska ersättning ska samhällsorientering vara obligatoriskt att delta på för alla redan under asylprocessen.

Att: närvaron i olika etableringsinsatser ska vara obligatorisk. Vid ogiltig frånvaro ska etableringsersättningen sänkas. Vid frånvaro på grund av vård av barn ska ersättningen sänkas till 80 procent på samma sätt som sker vid frånvaro från arbete.

Att: trösklarna in till arbetsmarknaden sänks och att fler enkla jobb skapas. En generell sänkning av tjänstemomsen leder till fler jobb. RUT-reformen är bra exempel på hur kvinnor med låg utbildning kommit i arbete och måste värnas i sin nuvarande form samt öppna upp för fler tjänster.

Att: För att ta vara på nyanländas potential och entreprenörskap måste fler enkelt kunna starta och driva företag. Därför bör reglerna för att få F-skattsedel förenklas.

Att: Startjobben, en ny anställningsform för unga upp till 23 år och nyanlända de första fem åren, ska införas.

Att: Försörjningsstödet bör reformeras så att det lönar sig mer att gå från bidrag till jobb. Obligatorisk motprestation för försörjningsstöd ska införas för arbetsföra.

Att: förbättra svenskundervisningen så den blir mer individanpassad genom kartläggning av nyanlända kvinnors utbildning, kunskaper och erfarenheter av arbete tidigt så de får rätt insatser.

- Att:** flytta SFI-utbildningen till den kommunala vuxenutbildningen för att skapa en sammanhållen utbildning för nyanlända.
- Att:** För att kunna delta fullt ut i det svenska samhället behövs grundläggande kunskaper i svenska och om det svenska samhället. Ett språk- och samhällsprov i samband med ansökan om medborgarskap införs för att stärka medborgarskapets status och säkra kvinnors deltagande i demokratin.
- Att:** Kunskap i sex- och samlevnad ska ingå i samhällsorienteringen som är obligatorisk för alla nyanlända och speciellt för ensamkommande tonåringar.
- Att:** De negativa konsekvenserna av lagen om eget boende måste begränsas. Migrationsverket ska kunna begränsa EBO i vissa kommuner/kommundelar och en asylsökande som vill bosätta sig i dessa områden måste först få ett godkännande av Migrationsverket efter samråd med kommunen.
- Att:** Migrationsverket ska säkerställa att alla asylboenden ska vara trygga för kvinnor och barn.
- Att:** Inga offentliga medel ska användas till att främja odemokratiska organisationer eller föreningar som motverkar integration och jämställdhet. Användningen av offentliga medel måste följas upp och krävas tillbaka om de använts för att främja odemokratiska syften.
- Att:** För att ta del av samhällets ekonomiska stöd, ska det vara tydligt att alla insatser för nyanlända även ska vara obligatoriska för anhörigvandrare samt nyetablerade relationer.
- Att:** öka antalet synliga och närvarande poliser. Det lokala trygghetsarbetet, inte minst för kvinnors trygghet i det offentliga rummet behöver stärkas. Sociala insatsgrupper och organiserade volontärsatser under polisens ledning ska främjas.

Migration

Sverige har en skyldighet att hjälpa människor som är på flykt undan konflikter i världen. Men vi måste också tydligt våga analysera migrationens konsekvenser. Detta är särskilt viktigt att se migrationen utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Sverige är ett litet medlemsland i EU. Vi har tagit ett stort ansvar och tagit emot många flyktingar. Under 2015 sökte drygt 163 000 människor asyl i Sverige. 70 procent av ansökningarna utgjordes av män. Bland ensamkommande barn och tonåringar var det 35 369 asylansökningar. Bland dessa var 23 480 afghanska tonårsskollar.

Det är uppenbart att dagens asylsystem gynnar de som har bäst förutsättningar att ta sig till Europa. Det är oftast män som har möjlighet att komma till Europa för att få sina asylskäl prövade medan kvinnor och barn inte har haft något val än att stanna i hemlandet eller i flyktinglägret. De som allra mest skulle behöva komma till Sverige får aldrig chansen att ta sig hit. Kön har blivit en betydande faktor för möjligheten att söka asyl.

Dagens verklighet gör skillnad på människor och det tycker vi är oacceptabelt. Vi vill att kvinnor ska få samma chans till asyl i Sverige. Därför vore det önskvärt att öka antalet kvotflyktingar och att inom ramen för kvotsystemet ta emot 70 procent kvinnor och barn, funktionshindrade samt HBTQ-personer och 30 procent män, för att kompensera för den snedvridna invandringen de senaste åren.

En annan konsekvens av den mansdominerade migrationen är att den påverkar könsbalansen i samhället. Vi menar att det är viktigt att ha en jämn könsbalans. Enligt Migrationsverkets statistisk över ensamkommande barn och unga, går det 119 pojkar på 100 flickor bland landets 16 åringar. I åldern 17 år var skillnaderna ännu större med 126 pojkar på 100 flickor. Flyktingkrisen har lett till att överskottet av män växer.

Under 2015 var de största invandringsgrupperna från Syrien, Afghanistan, Irak, Eritrea, Somalia och Iran. I dessa länder är hederskulturen en del av samhällsnormen. Flickor och kvinnors frihet och rättigheter är kraftigt begränsade.

Det går inte att bortse från att det finns stora kulturella skillnader mellan Sverige och de länder som många asylsökande kommer ifrån. De tar med sig värderingar, som varken rimmar med vårt sekulära samhälle om jämställdhet mellan kvinnor och män eller vår lagstiftning som förbjuder traditioner i hederskulturens namn, när de kommer till Sverige. När Sverige inte klarar av att integrera människor kommer en ökad migration leda till framväxten av ett socialt landskap präglad av bostadssegregation, hög arbetslöshet, dåliga skolresultat, hedersrelaterat kvinnoförtryck och maktlöshet.

När vi har en stor migration i kombination med en integration som misslyckas är det kvinnors rättigheter som först sätts på undantag. Det börjar med att vi inte kan stå upp för kvinnors rättigheter och friheter i utsatta områden men sakta men säkert riskerar utvecklingen också att undergräva den jämställdhet som vi har kämpat för i Sverige i 100 år och som vi sedan länge tagit för given. Idag ser vi hur kulturella och religiösa sedvänjor från separata badtider, könsuppdelad idrott och män som vägrar ta kvinnor i hand ifrågasätter den jämställdhet som är grundlagsskyddad i Sverige.

Migration och integration och är intimt sammankopplade med varandra och det är viktigt att förstå sambandet dem emellan och hur de påverkar jämställdheten.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: Sverige tillsammans med fler EU-länder solidariskt delar på ansvaret för asylsökande och tillämpar samma lagstiftning för permanenta respektive tillfälliga uppehållstillstånd.

Att: det införs ett genusperspektiv i svensk migrationspolitik för att säkerställa balansen mellan könen.

Att: Sverige utökar antalet kvotflyktingar till 5000 personer per år och att 70 procent av platserna fördelas till kvinnor, barn, funktionshindrade och HBTQ-personer.

Att: Sverige även i fortsättningen har reglerad invandring men human migrationspolitik och att vi prioriterar vilka vi i första hand ska ge skydd till.

Att: Sverige står upp för familjeåterförening och inte splittrar familjer på flykt.

Att: handläggningstiderna för asylansökningar kortas. Det är ett mänskligt lidande när människor under så lång tid lever i osäkerhet och försvårar möjligheten till integration om man tvingas vänta år in och år ut på att få besked om man får stanna eller inte i Sverige

Europeiska Unionen

I en tid när det blåser konservativa och populistiska vindar genom hela Europa, är behovet av att stå upp för kvinnors rättigheter större än på länge. Inom EU saknar kvinnor tillgång till fria, lagliga och säkra aborter i flera länder som Polen, Malta och Irland. När en stat genom lagstiftning nekar en kvinna valet mellan att fullfölja eller avsluta en graviditet kan det betraktas som en kränkning av hennes mänskliga rättigheter.

En gemensam europeisk abortlag är inte något Liberala Kvinnor strävar efter då det kan försämra progressiv lagstiftning. Men att medlemsstater förbjuder abort ska ifrågasättas av EU.

Människohandel för sexuella ändamål definieras av FN som ett brott mot mänskligheten. Enligt Europol utgör sexhandeln med människor den snabbast växande inkomstkällan för organiserad brottslighet. Det är omöjligt att frikoppla prostitution och människohandel från varandra. Att bekämpa efterfrågan är avgörande. Sexköpslagen har gjort Sverige till en mindre lönsam marknad för slavhandlare. Liberala Kvinnor vill därför att fler länder ska införa sexköpslagen. EU har uttalade mål om att kvinnor och män skall ha samma möjligheter att förena arbetsliv, privatliv och familjeliv. Målet ligger tyvärr långt ifrån verkligheten.

I Rumänien finns en stor grupp romer som lever i stor utsatthet och kontinuerligt diskrimineras av den rumänska staten från att få tillgång till sina mänskliga rättigheter. Kvinnors situation är speciellt utsatt. EU måste sätta större press på de medlemsregeringar som systematiskt diskriminerar grupper såsom romer i hemlandet, bl.a. genom att dra in de årliga bidragen som dessa länder tilldelas genom EU:s sociala fonder.

Många är också de romer som inte ser någon annan utväg än att ge sig av till andra EU länder för att tigga. Kvinnor och män som böjer knä, står upp eller sitter ned men alltid med en mugg framför sig har blivit en del av den svenska gatubilden de senaste åren. Låt oss slå fast att det är fattigdom, tillsammans med en ständigt närvarande antiziganism som utgör de grundläggande orsakerna till tiggeri. Ingen väljer ett liv i fattigdom lika lite som någon väljer ett liv i tiggeri.

Däremot behöver lagstiftningen stärkas för att skydda utsatta EU-medborgare inte minst kvinnor. Detta genom att stärka ordningslagen så att även passivt tiggeri kräver tillstånd. Genom ett tillståndsförfarande skulle kvinnorna ha en kontaktmöjlighet med det svenska samhället och därigenom kunna få information om rättigheter i Sverige, skydd och hjälp om utsatt för brott osv. Liberala Kvinnor vill därför utifrån kvinnors särskilda utsatthet, utreda möjligheterna att införa ett tiggeritillstånd.

Endast 60 procent av unionens kvinnor i förvärvsarbetsålder har ett jobb. Män tjänar nära 20 procent mer än kvinnor i EU. Detta påverkar framtida pension och begränsar kvinnors ekonomiska självständighet. Fler regeringar i EU måste inse att brist på jämställdhet har ett ekonomiskt pris, både för den enskilda individen, det egna landet och för unionen. Det råder ett demokratiskt underskott på kvinnlig representation i Europas beslutfattande församlingar: Hälften av unionens befolkning består av kvinnor men mannen är fortfarande norm för politiker. Om Europa ska få fler kvinnliga ledare behövs fler kvinnliga förebilder. EU-kommisionen består fortfarande av en överväldigande majoritet män jämfört med kvinnor. Endast 30 procent av europaparlamentarikerna är kvinnor.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: sexuell hälsa och reproduktiva rättigheter får samma status som alla andra mänskliga rättigheter.

Att: sexköpslagen fortsätter att spridas och prostitution bekämpas genom EU och internationella konventioner.

Att: ett europeiskt FBI införs för att bekämpa människohandel.

Att: fler kvinnor förvärvsarbetar och att löneskillnaderna mellan män och kvinnor minskar.

Att: en jämn könsfördelning uppnås i alla EU:s institutioner och på unionens ledande poster.

Att: villkora EU bidrag med motprestationer från EUs medlemsländer som systematiskt diskriminerar grupper i sin befolkning.

Att: utifrån kvinnors särskilda utsatthet, utreda möjligheterna att införa ett tiggeritillstånd.

Att: Regeringen ska vid förhandlingar, överläggningar och i avtal med andra stater prioritera jämställdhetsfrågor och kräva uppföljning av avtal och andra överenskommelser

UTRIKESPOLITIK OCH BISTÅND

Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter. En liberalfeministisk utrikespolitik är en balans mellan realpolitiska överväganden och ideal. Kvinnor behöver bli mer synliga i utrikespolitiken inte minst runt förhandlingsborden och i fredsprocesser. Jämställdhet med kvinnors rätt till sin egen kropp, rätten till utbildning och framför allt rätten över att bestämma över sitt eget liv måste bli ett givet inslag i de utrikespolitiska överläggningarna. Samtidigt går det inte att bortse ifrån att vapenmakt ibland är den enda utvägen för att skydda framför allt kvinnor. Det har inte minst kriget mot den s.k. Islamiska staten, IS visat.

Ett svenskt medlemskap i NATO är inte bara ett medlemskap i en säkerhetspolitisk allians med andra demokratier. I dagsläget är det ett av de mer handlingskraftiga verktygen som står till buds för att få stopp på den brutalitet i krigszoner som drabbar främst kvinnor. Trots att 70 procent av världens fattiga är kvinnor vet ingen hur mycket av vårt svenska bistånd som når dem. För Liberala Kvinnor är det självklart att minst hälften av svenskt bistånd ska nå de kvinnor som behöver oss. Vi måste bekämpa våld, utsatthet och fattigdom. Sexuell hälsa och reproduktiva rättigheter är de mest kostnadseffektiva investeringarna för utveckling. Familjeplanering är en central pusselbit i arbetet mot fattigdomsbekämpning och miljöarbete.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: kvinnlig könsstympning och oskuldsmyten bekämpas med hjälp av internationellt bistånd.

Att: polygami, hemgiftssystem, hemgiftstraditioner likaså brudrov och barnäktenskap bekämpas med hjälp av internationellt bistånd.

Att: arbetet för global preventivmedels- och familjeplaneringsrådgivning, sexualundervisning samt mödravård prioriteras och villkoras i biståndsarbetet. SIDA medel ska även kunna användas för att hjälpa abortsökande kvinnor.

Att: Att kvinnor finns representerade vid förhandlingsborden. FN:s deklaration 1325 "Kvinnor, fred och säkerhet" ratificeras och tillämpas av alla stater samt att våldtäkt som vapen bekämpas.

Att: Genèvekonventionen skall innefatta köns- och genusperspektiv.

Att: fredsbevarande och fredsbyggande insatser skall innefatta köns- och genusperspektiv inom alla områden.

Att: hälften av demokratibiståndet ges som stöd till organisationer som arbetar för kvinnors rättigheter.

Att: brytandet av könsmaktsordningen skall vara en prioriterad uppgift för FN och det internationella samfundet då kvinnors och flickors rättigheter är mänskliga rättigheter.

MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

Rätten att inte utsättas för våld är inte enbart den viktigaste jämställdhetsfrågan, utan också en fråga om demokrati och grundläggande mänskliga rättigheter. FN definierar mäns våld mot kvinnor som alla former av könsrelaterat våld som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada, inklusive hot om, tvång eller godtyckligt frihetsberövande. Frihet från våld är en grundläggande förutsättning för kvinnans självbestämmande och möjlighet att förverkliga sina drömmar.

År 2015 anmäldes omkring 29 000 fall av misshandel mot kvinnor över 18 år. Minst 150 000 barn bor i hushåll där det förekommer våld. Under 2015 anmäldes nästan 6 000 våldtäkter. Unga män dominerar bland gärningsmännen, medan unga kvinnor är överrepresenterade bland offren. Sexuella övergrepp är extrema uttryck för bristande respekt för andras rätt till sexuell integritet och sexuellt självbestämmande. För att förebygga och förhindra mäns våld mot kvinnor måste man fokusera mer på förövarna.

I brottsutredningar borde man i större utsträckning än idag även vidta förebyggande åtgärder och den som dömts till fängelsestraff eller vård för våld mot kvinnor och sexualbrott borde alltid genomgå behandling med ett förebyggande fokus. Våldet mot kvinnor är en av vår tids stora jämställdhetsutmaningar.

Hemmet, som borde vara den tryggaste platsen och som förväntas skydda oss från omvärlden, är för många kvinnor och barn en farlig plats att vistas på. Idag är både den privata och den offentliga sfären fortfarande farliga platser för kvinnor. Det är ett stort misslyckande att samhället inte kan skydda kvinnorna från det våld som många möter i sin vardag. Ett samhälle som inte kan försvara kvinnans rätt till sin kropp och sin sexualitet är ett samhälle som inte längre andas frihet.

Många barn som upplever våld blir själva slagna men det kan vara mer skadligt för ett barn att uppleva våld i familjen än att själv utsättas. Studier har visat att barn som upplever våld tenderar att utveckla post-traumatiskt stressyndrom i högre utsträckning än barn som utsätts för andra trauman. Polis och åklagare behöver därför i sina förundersökningar om våld i nära relation bli bättre på att synliggöra barns närvaro. Detta för att barnen ska kunna få brottsskadeersättning, stöd och skydd och för att domstolarna ska kunna skärpa straffet för brott som har skadat tryggheten och tilliten hos barn.

Kvinnor med funktionsnedsättning löper en ökad risk att utsättas för våld. De människor som ska finnas där som ett stöd kan mycket väl vara de som utsätter kvinnorna för våld. Hos äldre kvinnor finns det en risk att våldsutsatthet tolkas som tecken på normalt åldrande.

Kvinnjourer, brottsofferjourer och andra idéburna organisationer är ett mycket viktigt komplement till kommuner och myndigheter. Deras verksamhet måste stödjas och säkerställas.

Anslagen till kvinnojourerna borde utgå var fjärde år. På så sätt kan de tydligare kopplas samman med mandatperioden för ett tydligare politiskt ansvarsutkrävande. Inom specialiserade områden såsom våld i nära relationer, är landstingen och kommunerna beroende av kompetensen hos eldsjälarna i ideella organisationer. Sådana kärnverksamheter ska värnas och erbjudas ett nära och långsiktigt idéburet partnerskap.

Handlingsplaner och gemensamma samordnare mellan kommun och landsting skapar bättre samverkan. Samordningen bidrar till att det blir lättare att upptäcka, förebygga och förhindra våld.

Det finns flera olika typer av kontaktförbud: kontaktförbud, utvidgat kontaktförbud och särskilt utvidgat kontaktförbud. I dag är det endast särskilt utvidgade kontaktförbud som kan förenas med villkor om elektronisk övervakning. Elektronisk övervakning innebär att förbudspersonen får bära en elektronisk fotboja som larmar om han eller hon överträder förbudsområdet eller inte sköter sin utrustning. Vi vill förbättra det skydd som ett kontaktförbud avser att ge och vill därför att fler kontaktförbud ska kombineras med elektronisk övervakning. Vi vill därför att elektronisk fotboja ska kunna användas redan vid ett utvidgat kontaktförbud.

LIBERALA KVINNOR VILL:

- Att:** sexuella handlingar som genomförs utan samtycke kriminaliseras samt att den ska kunna dömas som borde förstått att samtycke inte förelegat.
- Att:** hämndporr, dvs. spridandet av sex – och nakenbilder mot en persons vilja, införs som en ny brottsrubricering.
- Att:** kvinnojourer och brottsofferjourer får tillräckliga och långsiktiga organisationsbidrag.
- Att:** det i varje kommun ska finnas en operativ arbetsgrupp mot våld i nära relationer. Myndigheter ska arbeta tillsammans för att hjälpa barn och vuxna som är, eller riskerar att bli, utsatta för våld.
- Att:** det inom socialtjänsten ska finnas särskilda lotsar för att hålla ihop insatserna för personer utsatta för våld i nära relationer och att särskilda barnlotsar inrättas.
- Att:** samtliga kommuner och landsting utser samordnare och upprättar handlingsplaner mot våld, där bl a våld mot äldre kvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning uppmärksammas och synliggörs.
- Att:** kommuner upprättar en plan för hur kompetensen om våld i nära relationer säkerställs hos myndighetsutövande socialsekreterare.
- Att:** tandvården ges verktyg att upptäcka våld i familjer och i nära relationer.
- Att:** den så kallade tvåårsregeln ska slopas
- Att:** målsägandebiträde ska utses så snart som möjligt under förundersökning avseende brott i nära relation
- Att:** reglerna om kontaktförbud skärps så att elektronisk fotboja används redan vid ett utvidgat kontaktförbud
- Att:** minimistraflet för grov kvinnofridskränkning ska höjas till ett års fängelse
- Att:** all juristutbildning ska innehålla utbildning som rör frågor kring sexualbrott, våld i nära relationer och reaktioner hos brottsoffer vid sexuella övergrepp

HEDERSKULTUR

Hederskultur är ett begrepp för kulturella mönster som inskränker människors fri- och rättigheter i syfte att bevara familjens heder. Unga flickors liv kontrolleras av familj och släkt för att upprätthålla familjens heder. Det kan handla om allt från klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till val av partner. Bröder förväntas hålla ett öga på sina systrar och tjejkusiner. En del unga kvinnor kan även utsättas för kränkande "oskuldskontroller" av familj och släkt. Kvinnlig könsstympning är ett element inom vissa hederskulturer. Ett ohyggligt övergrepp och den grövsta formen av kränkningar av barns mänskliga rättigheter.

Familjens patriarkala och kollektiva uppfostran innebär att det kan finnas flera förövare - både män och kvinnor. Den heteronormativa strukturen med tydliga könsmonster gör att det anses skamligt att vara HBTQ-person och att de blir därför extra utsatta.

Den senaste kartläggningen av hederskulturen gjordes år 2014 av Carin Götblad, som då visade att 100 000 unga levde ett hedersrelaterat liv. Siffrorna är inte dagsaktuella, och en ny kartläggning vore på sin plats. Brott som begås i hederns namn är vår tids största kränkning av de grundläggande mänskliga rättigheterna. Alla yrkesprofessioner som kommer i kontakt med människor som är eller riskerar att få sitt privatliv, sin rörelsefrihet och sin yttrandefrihet inskränkt med hänvisning till "heder" måste agera kraftfullare.

Den 1 juli 2014 gjordes ett antal lagändringar för att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Brotten "Äktenskapstvång" och "Vilseledande till tvångsäktenskapsresa" infördes. Den som är under 18 år får inte längre gifta sig i Sverige men utländska barnäktenskap, tvångsäktenskap och fullmaktsäktenskap kan erkännas om det finns synnerliga skäl, det vill säga väldigt starka och tydliga skäl. Kraven för erkännande har visserligen skärpts men Liberala kvinnor vill att det inte ska finnas några undantag alls eftersom det finns en risk att de missbrukas.

Om en person som inte är svensk medborgare döms till svårare påföljd än böter kan fråga bli om utvisning - antingen för att det finns risk för fortsatt brottslighet eller för att brottet anses så allvarligt att den dömda inte bör få stanna kvar i Sverige. Vi menar att det vid hedersrelaterade brott finns skäl att i större utsträckning än idag utvisa personer utan medborgarskap även om brotten har lägre straffvärde än ett års fängelse.

Sverige behöver inrätta en s.k. Forced Marriage Unit, dvs. en enhet som kan hämta hem bortförda barn som gifts bort eller riskerar tvångsgifte utomlands. Vi kan inte lämna dessa utsatta flickor och pojkar till deras öde. Sedan 2005 finns redan en sådan enhet i Storbritannien och i Norge.

Kunskapen om hedersbrott behöver öka. Ett verktyg är att använda så kallad "flaggning" av hedersrelaterade brott. Syftet med systemet är att man lättare ska kunna övervaka och följa ärenden med hedersrelaterade motiv. Markerar ärendet som hedersrelaterat följer sedan flaggningen ärendet vidare i hanteringen. I Sverige används motsvarande brottskategorisering för till exempel brott i nära relationer.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: utländska barnäktenskap, tvångsäktenskap och så kallade fullmaktsäktenskap aldrig ska kunna erkännas i Sverige.

Att: en ny nationell kartläggning om hedersproblematikens omfattning görs.

Att: samtliga kommuner och landsting upprättar handlingsplaner mot hedersrelaterat våld och förtryck, samt säkerställer kompetens hos relevant personal, och utser ansvariga samordnare.

Att: en översyn av "lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga" görs, för att arbeta in de särskilda förhållanden som problematiken runt hedersvåld särskilt för med sig i syfte att skydda den unge och jobba förebyggande när vårdnadshavare agerar för att förhindra insyn och insatser.

Att: det införs obligatoriska kurser på grundutbildningar på universitet och högskolor samt görs ett nationellt kunskapslyft för alla som i sin profession kan komma i kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck.

Att: hedersmotiv ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av ett brotts straffvärde. En sådan ny bestämmelse bör kallas för "Lex Fadime".

Att: Personer som inte är svenska medborgare som döms för hedersrelaterade brott ska utvisas i större utsträckning än idag.

Att: Sjukvården får verktyg att upptäcka och erbjuda adekvat hjälp åt flickor och kvinnor som utsatts för kvinnlig könsstympning.

Att: Oskuldskontroller är ett övergrepp. Brottsrubriceringen och brottskalan för detta brott ska skärpas.

Att: Sverige inrättar en "Forced Marriage Unit"

Att: Flagging av brott som rör hedersrelaterade ärenden införs.

FAMILJ OCH EKONOMI

Idag är fortfarande en kvinnas genomsnittsinkomst under livet mer än tre miljoner kronor lägre än en mans. Resultatet märks i plånboken livet ut. Föräldraförsäkringen har en avgörande påverkan på kvinnors och mäns möjlighet att kombinera karriär och familjeliv.

Fortfarande tas bara en fjärdedel av föräldraledigheten ut av män. Fortfarande är normen att det är kvinnan som går ner i deltid om det behövs för att klara vardagen som småbarnsförälder. Och fortfarande är det männen som dominerar på ledande uppdrag i arbetslivet, trots att kvinnor har högre utbildningsnivå.

Det som gjorts hittills räcker inte. Som liberala feminister vill vi fortsätta ändra och reformera för att komma ännu längre. För oss i Liberala kvinnor är målet att barnets vårdnadshavare tar ett lika stort ansvar under dess första tid i livet och delar lika på föräldraledigheten.

Då är inget enskilt område viktigare än familjepolitiken. En ambitiös föräldraförsäkring, rätt till heltid och en utbyggd förskola med hög kvalitet är avgörande för att både kvinnor och män ska kunna kombinera jobb och föräldraskap. Men det är dags att höja blicken bortom öronmärkta månader. Vi vill ta ett helhetsgrepp för att utforma en familjepolitik som möter dagens utmaningar. En föräldraförsäkring som bidrar till jämställdhet, flexibilitet och valfrihet men som också tar hänsyn till att dagens familjekonstellationer ser annorlunda ut idag, jämfört med när föräldraförsäkringen infördes 1974.

En reform som går på tvärs mot arbetslinjen och som bidrar till att försvaga kvinnors ställning på arbetsmarknaden är införandet av vårdnadsbidraget. Forskning visar på förskolans betydelse för att utjämna förutsättningarna för hur väl barn lyckas i skolan.

I Sverige bidrar vi gemensamt till välfärden som vi använder efter behov. Vårdnadsbidraget bygger på tanken att man ska få ersättning för välfärd man inte använder. En bra förskola är en förutsättning för att kvinnor ska kunna arbeta och få den frihet som en egen försörjning innebär. Vårdnadsbidrag är ett steg bakåt om man är mån om ett jämställt samhälle. Därför vill Liberala kvinnor inte återinföra vårdnadsbidraget.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: Liberala Kvinnor strävar på lång sikt efter ett jämnt uttag av föräldraförsäkringen mellan föräldrar.

Att: färre föräldrapenningdagar växlas mot bättre ersättningsnivå. Vi vill att föräldraförsäkringen blir vad den är tänkt som – en försäkring för förlorad inkomst. I dagens försäkring saknas inkomstskyddet de sista 90 dagarna, då föräldern enbart får ett lägsta belopp på 180 kronor per dag. Vi slopar de 90 lägsta dagarna och växlar dem mot fler dagar med inkomstskydd.

Att: föräldrar ska kunna välja mellan 100 procent ersättning kortare tid eller 70 procent lite längre. Föräldrar ska ha möjlighet att välja mellan två alternativ i föräldraförsäkringen: en kortare försäkring med högt inkomstskydd och en lite längre försäkring med lägre inkomstskydd. Det kortare spåret består av 360 föräldrapenningdagar med ersättning motsvarande 100 procent av lönen, medan det längre spåret består av 420 föräldrapenningdagar med ersättning motsvarande 70 procent av lönen. Ersättningstaket behålls på dagens nivå på 10 prisbasbelopp.

Att: de tre öronmärkta månaderna som finns dag ska kvarstå. Liberalerna gick till val 2014 på att införa en ny öronmärkt månad till vardera föräldern. Detta har nu genomförts, och antalet öronmärkta dagar har därmed ökat till 90 dagar per förälder. Den nya föräldraförsäkring vi föreslår innehåller lika många öronmärkta dagar som dagens.

Att: man inför rätten att överlåta dagar till tredje person. Familjer ser olika ut, och det är viktigt att föräldraförsäkringen fungerar även för regnbågsfamiljer och familjer där föräldrarna har separerat och gått in i nya förhållanden. De överlåtbara föräldrapenningdagarna ska därför även kunna ges till en vårdnadshavares make/maka eller sambo, oavsett om denna är vårdnadshavare eller ej. Även för företagare kan detta skapa ökad flexibilitet.

Att: föräldraförsäkringen bättre ska anpassas till företagare. Föräldraförsäkringen ska fungera också för företagare. Bland annat behövs en förbättring av Försäkringskassans rutiner för att fastställa sjukpenninggrundande inkomst (SGI) för företagare. Även vårt förslag om att göra det möjligt att

överlåta föräldrapenningdagar på närstående kan underlätta för företagare. Det behövs fördjupade analyser kring vad som försvårar för företagare att fullt ut dra nytta av föräldraförsäkringen.

Att: samordningen mellan föräldraledighet och föräldrapenning ska bli tydligare. Samordningen mellan föräldraledighet och föräldrapenning behöver stärkas. Därför bör Försäkringskassans information till arbetsgivare förbättras. Ett sätt kan vara att Försäkringskassan informerar arbetsgivaren när en anställd inte längre har några föräldrapenningdagar kvar att ta ut.

Att: tidsgränsen för föräldrapenning blir tydligare. Det är de allra första åren i barnets liv som anknytningen mellan barn och föräldrar grundläggs. Därför föreslår vi att 80 procent av föräldrapenningdagarna reserveras för tiden innan barnet har fyllt två år. Återstående dagar kan användas till utgången av det år då barnet har blivit skolpliktigt.

Att: vårdnadsbidraget inte återinförs

Att: försäkringskassan får tillbaka sitt uppdrag att informera om fördelarna med ett jämställt föräldrauttag i samtliga av myndighetens informationskanaler.

Att: båda föräldrarna skall erbjudas möjlighet att delta i föräldragrupper där det kan läggas fokus på frågor och funderingar som berör dem.

Att: föräldrautbildning skall erbjudas utanför ordinarie arbetstid så att båda föräldrarna har möjlighet att delta

Att: föräldrarådgivning blir möjlig dygnet runt för nyblivna föräldrar via internet samt att det införs telefonrådgivning likt systemet med sjukvårdsupplysning.

Ensamstående föräldrar

Ensamstående föräldrar lever i en alldeles särskilt utsatt situation. De barn som lever i barnfattigdom lever ofta med en förälder som inte alltid får det underhållsstöd som hen har rätt till för att kunna försörja familjen. Det är ofta kvinnor som lämnas att försörja och ta hand om barnen efter en separation och deras situation behöver uppmärksammas särskilt.

Förskola även på obekväma arbetstid kan vara en förutsättning för att kunna tacka ja till ett jobb. Ekonomisk ojämlikhet minskar kvinnors frihet och oberoende och det är viktigt att samhället stödjer de, kvinnor, som jobbar inom yrken där arbetstiderna skiftar. Alternativet vore att de tvingades avstå jobb och egenförsörjning.

Liberal politik är att underlätta för människor och att ta bort hinder. Barnomsorg på obekväma arbetstider eller så kallat nattis skulle underlätta för många ensamstående kvinnor.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: underhållsstödet ska höjas och indexregleras. Det har inte gjorts på många år och runt 90 procent av alla barn får inte det underhåll som de enligt lag har rätt till (enligt en undersökning från Göteborgs universitet).

Jämställt ägande

Kvinnor och män äger olika mycket såväl i det enskilda förhållandet som i samhället i stort. Kvinnors nettoägande är 76 procent av männens. Skillnaden ökar med stigande ålder.

Störst ökning kommer under de år då de flesta har barn hemma. Under åren 20-29 äger kvinnor 86 procent av männens finansiella ägande men i åren 30-49 äger kvinnorna bara 70 procent för att fortsätta sjunka till 60 procent när barnen flyttar hemifrån.

Det finns anledning att tro att kvinnor förlorar ekonomiskt även i detta avseende på att ta större ansvar för hem och barn. Ett ojämnt ägande i familjen påverkar jämvikten i förhandlingarna över "köksbordet" om vem som ska vara hemma med barnen.

Den som har sämst ekonomi har oftare mindre möjligheter att driva igenom lösningar. Storleken på lönen och i vilken utsträckning kvinnor driver företag påverkar de generella skillnaderna. Bristen på kapitalinsatser påverkar möjligheten för många kvinnor att starta och utveckla företag. Det påverkar också den enskilda handlingsfriheten i många andra avseenden.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: fastighetsregistret ska obligatoriskt föra könsuppdelad statistik av lagfartsinnehavare.

Att: arbetet med att utjämna löneskillnader prioriteras

Att: skolan inom ramen för samhällskunskap upplyser elever om vikten av ägande, främst ur ett jämställdhetsperspektiv.

Att: Liberala Kvinnor verkar för att Folkpartiet liberalerna driver på för att en utredning om genusskillnader i ägande genomförs för att utreda orsaker och konsekvenser av det ojämnt ägandet.

KVINNORS HÄLSA

Sexuell och reproduktiv hälsa

Kvinnors makt över deras egna kroppar måste stärkas. En fungerande sexuell och reproduktiv hälsa har stor betydelse för detta.

Ungdomsmottagningar och tjejjourer utför ett enormt arbete för att garantera unga människors sexuella och reproduktiva hälsa. De ger råd i samlevnadsfrågor, minimerar oönskade graviditeter och motverkar spridning av sexuellt överförbara sjukdomar.

Trots detta är ingen myndighet idag ansvarig för att inhämta eller sammanställa besöksstatistik eller forskning inom området. Dessutom saknar en stor del av alla blivande lärare kunskap om sex- och samlevnadsundervisning.

Idag begränsas insemination och in vitro-fertilisering (IVF) till en person per par inom svensk sjukvård, vilket utesluter både ensamstående och den ena personen i ett lesbiskt förhållande. Landstingsfinansierad behandling mot ofrivillig barnlöshet grundas alltså inte på medicinska bedömningar, utan på en förlegad heteronorm som ger lesbiska och ensamstående kvinnor sämre möjlighet än andra att bilda familj.

Liberala Kvinnor ser det som en svårmotiverad och oförklarlig regel att antingen ägg eller spermier i en fertilitetsbehandling måste komma från det par som behandlas. Utan denna lagstiftning skulle embryodonation kunna tillåtas, vilket vore en angelägen förändring.

Rätten till abort

Vi kan i Sverige vara stolta över att kvinnor sedan 1974 har den självklara rätten att bestämma över sin egen kropp, samtidigt som det ofödda barnets intressen värnas genom ett regelverk som blir allt striktare, allt eftersom graviditeten fortskrider. Sena aborter innebär att graviditeten fortskridit mer än 18 veckor. För sådan abort, ofta föranledd av svåra skador, missbildningar och högriskgraviditeter, krävs att föräldrarna ansöker till Socialstyrelsen och motiverar sitt val fram till vecka 21 + dagar i graviditeten.

Genom hantering av enskilda ärenden i Socialstyrelsen drar den medicinska professionen idag gränsen för sådan sen abort – en gräns som skärps i takt med att medicinska framsteg tillåter att svåra skador kan behandlas och spädbarns liv kan räddas. Liberala Kvinnor värdesätter detta regelverk.

Detta har emellertid politiserats, getts religiösa undertoner och blivit föremål för skam- och skuldbeläggning. Enligt Liberala Kvinnors synsätt är det mycket värdefullt att en kvinnas behov av sen abort även fortsättningsvis bedöms i relation till medicinska framsteg, och att avgörandet i oklara fall baseras på medicinsk kunskap och forskning. Ytterligare ett hot mot aborträtten är s.k. samvetsfrihet. Det är patientens vårdbehov som ska vara i fokus när vi organiserar hälso- och sjukvården, inte läkaren eller barnmorskan. Det är även grundläggande för jämställdheten i ett samhälle att kvinnor kan bestämma över sina kroppar, sin sexualitet och sin reproduktion. Länder som Italien är avskräckande exempel, där 7 av 10 läkare vägrar att utföra aborter. Den utvecklingen vill vi inte se i Sverige. Därför är det Liberala Kvinnors ståndpunkt att samvetsfrihet aldrig ska införas i Sverige.

Jämlig vård börjar på MVC. Otillräcklig mödravård ökar riskerna vid förlossning, men föräldragrupper når idag inte tillräckligt många familjer med föräldrar födda utanför Sverige. Liberala Kvinnor vill att mödrahälsovården samarbetar med ideella föreningar och erbjuder mammagrupper på olika språk. Unga, ekonomiskt utsatta och ensamstående mödrar deltar inte tillräckligt i mödravård. Därför behövs ung-MVC och mödravård på drop-in.

All sjukvårdspersonal ska ha förmågan att bemöta alla patienter, anhöriga och kollegor med människan i fokus. Detta kräver regelbunden kunskapsuppdatering om HBTQ, funktionshinder, etnicitet, ålder och andra diskrimineringsgrunder.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: alla ungdomar får tillgång till individuell sexualitets-, preventivmedels- och smittskyddsrådgivning och att lokala ungdomsmottagningar ges rätt att informera i alla skolor.

Att: varje ungdomsmottagning har minst en barnmorska, undersköterska, kurator och läkare knutna till sig.

Att: förekomst av och utformning av ungdomsmottagningar regleras i lag och genom Socialstyrelsen vidare definieras och skärps.

Att: skolor ska vara skyldiga att ha lärare med utbildning i sex- och samlevnad.

Att: preventivmedel för män utvecklas och forskning inom området främjas.

Att: alla kvinnor ges rätt till insemination, IVF och annan fertilitetsfrämjande behandling, och får rätt till syskonbehandlingar.

Att: alla kvinnor ges tillgång till embryodonation då så är medicinskt motiverat, oavsett om kvinnan lever ensamstående eller som del av ett heterosexuellt eller homosexuellt par.

Att: det vid sperma-, ägg- och embryodonationer säkerställs att barnet kan ta reda på sitt biologiska ursprung.

Att: vi slår vakt om rådande abortlagstiftning som bygger på kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp. Aborter ska vara lättillgängliga, säkra och det får aldrig finnas köer i abortvården.

Att: även fortsättningsvis låta den medicinska professionen avgöra när individuella godkännanden av sen abort inte längre kan göras

Att: all sjukvårdspersonal ska ha förmågan att bemöta alla patienter, anhöriga och kollegor med människan i fokus. Detta kräver regelbunden utbildning/kunskapsuppdatering om HBTQ, funktionshinder, etnicitet, ålder och andra diskrimineringsgrunder.

Att: Samvetsfrihet för vårdpersonal är ett hot mot kvinnors liv och hälsa och ska aldrig tillåtas.

En trygg förlossningsvård

Varje födande kvinna ska ges en trygg, säker och evidensbaserad vård med mesta möjliga valfrihet. Att kvinnan känner sig trygg när hon föder är viktigt för att förlossningen ska bli så bra som möjlig. Olika kvinnor vill föda barn på olika sätt. All förlossningsvård ska dock vara medicinskt säker för mamma och barn och hålla hög kvalitet när det gäller omvårdnad och bemötande. Därför är det självklart att förlossningsverksamhet ska ligga på eller i direkt anslutning till ett sjukhus. Kvinnor ska vid barnafödande få en förlossning som undviker bestående skador som kan påverka samliv, kontinens och andra vardagliga aktiviteter.

Barnmorskor ska vara utbildade i, och använda rätt teknik, för att minimera förlossningsskadorna. De förlossningsskador som ändå uppstår måste upptäckas och behandlas i tid och på rätt sätt. Information om och hjälp med bäckenbottenträning ska ges både av MVC och BB. Det måste bli lättare att få behandling och operation mot inkontinens. För att kunna följa upp de kvinnor som får svåra bristningar så är det viktigt att alla förlossningskliniker rapporterar till det nationella bristningsregistret.

Liberala Kvinnors centralstyrelse yrkar:

Att: mödrahälsovården når ut till alla kvinnor.

Att: Varje födande kvinna ska ha rätt till en trygg förlossning och ges stöd av förlossningspersonal under hela den aktiva fasen av öppningskedet och under hela utdrivningskedet.

Att: Kvinnor som, efter information om vilka konsekvenserna är av ett kejsarsnitt och erbjudande om stödjande insatser, inte vill föda vaginalt ska efter medicinsk bedömning få förlösas med kejsarsnitt.

Att: Barnmorskor ska vara utbildade i, och använda, evidensbaserad teknik för att minska risken för förlossningsskador.

Att: Information om och hjälp med bäckenbottenträning ska ges av både MVC och BVC.

Att: Rapportering av förlossningsskador till bristningsregistret ska prioriteras, så att registret blir ett tillförlitligt instrument för uppföljning.

Jämställd och tillgänglig sjukvård

Ett landsting blir inte mer jämlikt än sina medarbetare. Ledning och rekryteringsgrupper ska ha ett jämställdhetsperspektiv. Studenter i sjukvården måste göras medvetna om vad jämställd sjukvård innebär.

Sjukvården behöver bättre ta vara på medarbetares fulla kompetens och ge tid och mandat att utveckla ny verksamhet, optimera befintlig och sprida goda exempel. Alla yrkesgrupper bör kunna anställas på karriär- och utvecklingstjänster med god löneutveckling och tid för fokus på patientnära verksamhets- och omvårdnadsutveckling.

Myndigheten för vårdanalys har visat att kvinnor är de som mest uppskattar att välja var de får vård. Framför allt gäller detta kroniskt sjuka och äldre kvinnor, som är de som mest behöver sjukvården. Vårdval innebär också en möjlighet att göra friare val i yrkeslivet som länge varit självklara i mansdominerade branscher. Möjligheten att starta eget eller byta arbetsgivare innebär att man kan välja arbetsuppgifter och förbättra sin löneutveckling. Sjukvård och omsorg är dessutom den enda bransch där kvinnor driver företag i högre grad än män.

Elevhälsan behöver stärkas i många kommuner, inklusive psykisk hälsa. Liberala Kvinnor vill se ett tydligt samarbete mellan elevhälsa, barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänst. Förebyggande hälsovård behöver bättre nå ungdomar i Hem för vård eller boende (HVB).

Kvinnor och män får inte alltid sjukvård tillräckligt anpassad efter sina biologiska olikheter. Dödligheten i bl.a. bröstcancer ökar bland patienter över 65 år, men minskar bland yngre patienter. Samtidigt sker alltför lite forskning på äldre kvinnor.

Vi vill främja jämställd forskning och att all vårdrelaterad statistik presenteras könsuppdelad. Fler kvinnor än män drabbas av biverkningar av sina läkemedel.

Fokus måste riktas mot utsatta grupper med sämre hälsa, såsom invandrarkvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning. Inom specialiserade områden såsom missbruk, hedersvåld, könsstympning, tortyrskadade och våld i nära relationer är landstingen beroende av kompetensen hos eldsjälarna i ideella organisationer. Kärnverksamheter inom sådana områden ska värnas och långsiktigt samarbete främjas genom så kallat idéburet partnerskap.

Anhöriga är nyckelpersoner för en sjuk patient, men tärs ofta själva av sin närståendes sjukdom. Var fjärde anhörig blir själv sjuk och anhöriga kvinnor sjukskrivs tre gånger oftare än män. När vardagen blir ett arbete behöver samhället stötta.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: Jämställd vård förs in i sjukvårdens styrkort vad gäller hälsa, resursfördelning, makt och inflytande.

Att: Könsuppdelad statistik avseende vård, medicinering och sjukskrivning ska föras, analyseras och återföras till vårdgivaren.

Att: forskning främjas om både mäns och kvinnors sjukdomsyttningar för att motverka att kvinnor förskrivs mer läkemedel än män och i högre grad drabbas av biverkningar.

Att: Kunskap om jämställd vård ska integreras i vårdpersonalens grund- och vidareutbildningar.

Att: SKL årligen analyserar genomsnittskostnaden för kvinnor respektive för män per vårdtillfälle och diagnos för de vanligaste diagnoserna.

Att: utvecklingstjänster inrättas för sjukvårdens olika yrkesgrupper.

Att: För att undvika sammanblandning och livsfarlig dubbelmedicinering ska apotek tydligt informera äldre patienter om ett billigare, men likvärdigt, läkemedel ordineras.

Att: kvinnor över 65 år inkluderas i kliniska studier och övre åldersgränser tas bort vid diagnostik och val av behandling.

Att: kontaktsjuksköterskor ska finnas i alla landsting och att individuella rehabiliteringsplaner upprättas.

Att: man i kommuner där LOV tillämpas görs könsuppdelad uppföljning av hur hemtjänst nyttjas"

Att: vården särskilt informerar nyanlända invandrarkvinnor om hur svensk sjukvård fungerar.

Att: landstingen värnar viktiga samarbetspartners genom idéburet partnerskap.

Att: stödet till anhöriga och anhörigvårdare stärks.

Att: samhället säkerställer att unga kvinnor med ätstörningar och annan psykisk ohälsa fångas upp och behandlas.

Att: Regionala riktlinjer för endometrios ska tas fram och integreras med framtagandet och implementeringen av de nationella riktlinjerna för endometrios.

Att: Kvinnor med vestibulit ska erbjudas kompetent vård på rätt vårdnivå.

Att: Behandling och operation mot inkontinens ska tillgängliggöras för alla som behöver.

FEMINISTISK MILJÖPOLITIK

Mänskligheten står inför stora globala utmaningar: Klimatförändringar. Utarmning av den biologiska mångfalden. Brist på rent vatten. Spridning av farliga kemikalier: Allt detta påverkar allt liv på jorden och mänsklighetens livsvillkor. Miljö- och klimatfrågorna kan ses ur ett feministiskt perspektiv, då de påverkar kvinnor och män på olika sätt.

Liberala Kvinnor menar att marknadsekonomin med gröna spelregler är en av de viktigaste drivkrafterna i miljöarbetet. Det ska vara billigare att arbeta och dyrare att smutsa ner miljön, därför behöver en grön skatteväxling göras. Genom ökad digitalisering i samhället skapas bättre förutsättningar för delningsekonomin. Och därmed skapas smartare affärsmodeller som både ger mer hållbar användning av resurser och bättre erbjudanden till konsumenter. Bilpooler och möjligheter att dela och låna kläder i stället för att köpa är exempel på detta och samhället bör främja utvecklingen av en sådan marknad.

Hormonstörande ämnen

Vissa kemikalier kan påverka våra hormonsystem, de kallas därför hormonstörande ämnen. Dessa ämnen förekommer i flera vardagsvaror bland oss. Olika hormonsystem kan vara olika känsliga beroende på om man är man eller kvinna och under fosterutveckling eller puberteten kan hormonsystemen vara extra känsliga för påverkan. Det har bland annat hittats kopplingar mellan hormonstörande ämnen och bröstcancer samt svårighet att få barn. Förutom att skada människor och miljö medför dessa ämnen också en ekonomisk börda för samhället.

Exponeringen för hormonstörande ämnen måste minimeras men idag är dessa ämnen inte reglerade alls. Det saknas gemensamma regler i EU för när ett kemiskt ämne är hormonstörande.

Nordiska rådet har föreslagit ett generellt förbud i EU mot produkter som innehåller ftalater och som barn kommer i kontakt med. Om EU inte åstadkommer ett generellt förbud under 2017 föreslår rådet att de nordiska regeringarna inför ett generellt förbud mot dessa ftalater från och med 2019. På nordisk nivå förespråkar nordiska rådet ett nordiskt kunskapscenter för en giftfri vardag, vars uppgift är att se över giftfria substitut till de giftiga ämnen som omger människor i vardagen.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att ett generellt förbud införs i EU eller Norden mot produkter som innehåller hormonstörande ftalater

Att produkter som innehåller hormonstörande ftalater ska märkas tydligt i väntan på ett förbud

Att ett nordiskt kunskapscenter skapas med uppgift att se över giftfria substitut till de giftiga ämnen som omger människor i vardagen

Kosmetika och hygienprodukter

Regelverket kring hudvårdsprodukter är inte lika starkt som kring till exempel läkemedel eller livsmedel. EU:s kosmetikaförordning säger att produkterna måste ha en ingrediensförteckning och förbjuder erkänt hälsofarliga substanser men förordningen tar inte hänsyn till miljöskadlighet eller hormonstörande effekter.

Till det problematiska i kosmetika och hygienprodukter hör högfluorerade, allergiframkallande och hormonstörande ämnen, liksom svårnedbrytbara plaster. För konsumenten är de finstilla innehållsförteckningarna inte lätta att förstå. Enligt Naturskyddsföreningen är bara i genomsnitt 4 % av utbudet av hygien- och kosmetikaprodukter miljömärkt.

Det har kommit rapporter från forskare och i medier om att vissa kemiska ämnen skulle kunna förekomma i mensskydd. En kontroll av kemikalier i mensskydd är viktig eftersom en stor andel av befolkningen använder mensskydd regelbundet, och eftersom exempelvis tamponger kommer i kontakt med slemhinnor vid användningen. Kemikalieinspektionen har därför beslutat att genomföra ett tillsynsprojekt under 2017. I

projektet kommer man att kontrollera innehållet av kemikalier i olika typer av mensskydd, som bindor, tamponger och menskoppar.

I Sverige förbrukas nästan 500 miljoner bindor, tamponger och trosskydd varje år. I genomsnitt köper svenska kvinnor mensskydd för 30 000 kronor under sin livstid. Ett mycket mer miljövänligt mensskydd är menskoppen som dessutom är betydligt billigare, en tusenlapp räcker till en livstids förbrukning. Menskoppen leder inte heller till svamp och irritationer vilket bindor och tamponger kan göra. I Sverige är dock kunskapen om menskoppen låg. Det är viktigt att unga kvinnor ges information om de olika mensskydd som finns.

Mikroplaster spolats ut i sjöar och hav via reningsverken och skadar marina djur som blåmusslor och djurplankton. Genom att miljögifter binder hårdare till plast än till naturliga partiklar kan det också påverka halterna i de livsmedel från havet som människor äter. Kemikalieinspektionen har tidigare föreslagit ett förbud mot användning av mikropartiklar i kosmetiska produkter som sköljs av, till exempel duschkrämer och tandkräm, och utreder nu om fler kosmetiska produkter bör omfattas av ett sådant förbud.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att mikropartiklar i kosmetiska produkter förbjuds i så stor utsträckning som möjligt

Att miljömärkningen av kosmetika och hygienprodukter ökar

Att slutsatserna av kemikalieinspektionens kontroll av mensskydd leder till konkreta åtgärder för att öka produktsäkerheten

Att information om menskoppen finns på alla ungdomsmottagningar

Återvinning av textilier

I dag slängs stora mängder textilier i soporna och går till förbränning, enligt Naturvårdsverket årligen över 7,5 kg textilier per person. Det är inte ett effektivt sätt att hantera värdefulla resurser. Det finns stor potential i att förbättra hanteringen av textilavfall. Utöver att textilkonsumtionen behöver bli mer hållbar för att Sverige ska nå sina miljömål finns också frågetecken att reda ut när det gäller det juridiska förfarandet i samband med textilinsamling. Samtidigt är det viktigt att klargöra hur systemet för avfallshanteringen ska se ut framöver.

Den typiska personen som aldrig slänger kläder i hushållssoporna är en kvinna med stort intresse för miljö. Kvinnor är också bättre än män på att lämna avlagda kläder till välgörenhet. Men det är många som har stort miljöintresse som kastar hela och användbara kläder i soporna. Konsumenter behöver bli mer medvetna om kopplingen mellan kläder och miljö och förstå att även kläder bör källsorteras. Det behövs också lättillgängliga kärl för klädsamling, både till återanvändning och återvinning. Naturvårdsverket har föreslagit ett antal åtgärder:

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att Konsumentverket ska genomföra en informationsinsats riktad till konsumenter om textilkonsumtionens miljö- och hälsopåverkan.

Att utsorteringskrav införs i avfallsförordningen, vilket innebär att kommuner ska samla in textil i separata fraktioner.

Fordon och miljö

Bland de som köpte en ny bil 2014 valde 52 procent av kvinnorna en miljöbil medan bara drygt 40 procent av männen gjorde det. Män är däremot mer positivt inställda till elbilar än kvinnor.

Av de som inte ser elbilen som ett alternativ uppgav majoriteten att det var den begränsade körsträckan, högt inköpspris och dålig laddinfrastruktur som gjorde att de inte överväger en elbil.

Kvinnor gör fler resor med kollektivtrafik än män. Fler män än kvinnor har körkort. För att män och kvinnor ska ha samma makt att forma sina liv krävs att flera relativt likvärdiga transportalternativ finns tillgängliga. Jämställdheten inom transportsektorn skulle öka om tillgängligheten med andra färdssätt än bil ökar.

Fler män än kvinnor har tillgång till bil. Medlemskap i bildelningsorganisation ger tillgång till bilar till betydligt lägre investeringskostnad än vid köp av egen bil. Tänkbara åtgärder för att styra mot ett ökat utnyttjande av delningsekonomi kan vara att förändra fordonsskatter, trängselskatter, parkeringsavgifter och liknande för att göra det mer förmånligt för bilar som ingår i en bilpool.

Det finns flera potentiella barriärer för kvinnor vad det gäller cykling. Det gäller bland annat rädsla, trafik-säkerhet och kvinnors relativt sett mer komplicerade resmönster att göra inköp och hämta och lämna barn. Att göra cykling säkrare kan därmed ses som en jämställdhetsfråga.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att staten satsar mer på infrastruktur för elbilar

Att det ska löna sig ännu mer för den enskilde att välja en bil som har små utsläpp av koldioxid

Att trygghet beaktas i placeringen av laddstationer

Att det ska göras mer attraktivt att välja kollektivtrafik

Att åtgärder vidtas för att göra det mer förmånligt att använda bilpooler

Att satsningar görs på förbättrade förutsättningar för ökad cykling (inklusive elcykling)

KVINNORS INFLYTANDE

Världsbanken, FN och flera studier i Sverige konstaterar att jämställdhet och förbättringar av kvinnors situation är avgörande faktorer för att lösa problem som har att göra med miljö och klimat.

Genus och miljö är två områden som bör kopplas samman och integreras i olika verksamheter som undervisning, samhällsplanering och samhällsutveckling. Statistik visar att både klimatanpassning och åtgärder för att begränsa klimatförändringarna ger bättre resultat om kvinnor är med i beslutsprocesserna.

FNs kvinno- och jämställdhetsorganisation, UN Women, kan påverka och hjälpa länder, regeringar, frivilliga organisationer och andra FN-organ att ge kvinnor den ställning i samhället de har rätt till, det vill säga ekonomiskt och politiskt inflytande och skydd mot diskriminering. UN Women kan göra det möjligt för kvinnor i både fattiga och rika länder, att styra om våra konsumtions- och produktionsmönster så att överenskomsten från Parismötet 2015 lättare kan genomföras och de globala målen uppnås. Erfarenheter från länder där kvinnorna fått större inflytande visar också att männen, efter en ganska kort tid, påverkas av de kvinnliga prioriteringarna och inser vikten av förbättrad miljö, utbildning för flickor och pojkar och en uthållig vattenförsörjning.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: det svenska stödet till UN Womens arbete genom pengar och diplomati ökar

Att: svenska biståndspengar i större utsträckning ska gå till miljöfrämjande ändamål.

KULTUR

Ett öppet, demokratiskt samhälle är en omöjlighet utan ett levande kulturliv. Kulturen är betydelsefull för människors bildning, utveckling och kreativitet. Därför är kulturlivets villkor och möjligheter avgörande för både människors och samhällets utveckling. Kulturen är, och har alltid varit, ett viktigt liberalt åtagande. Ur jämställdhetssynpunkt finns flera viktiga aspekter att lägga på en aktiv kulturpolitik.

För att kunna ta makten över sitt eget liv krävs frihet och bildning. Därför har kvinnors frigörelse genom historien gått hand i hand med upplysningsidealen och folkbildningen. Genom konsten får människor möjlighet att vidga sitt vetande, möta nya uttryck och utvecklas.

Med kultur kan man också ta större ansvar för sitt eget liv och finna gemenskap med andra. Kulturen blir därmed kunskapsskolans förlängning och jämställdhetsarbetets förutsättning. Detta görs möjligt genom starka studieförbund och fri utbildning.

Konstens grund, yttrandefriheten, ställs inför nya utmaningar. Vi ser hur teckningar av en konstnär i norra Europa kan skapa storpolitik. Kvinnliga konstutövare förföljs just för sitt kön eller att de skildrar verkligheten ur kvinnors perspektiv. Sveriges bör fortsätta engagera sig i att erbjuda en fristad för förföljda kulturskapare. Ytterligare insatser måste göras för att värna yttrandefrihet även i vårt land.

Kvinnor är stora kulturkonsumenter. Detta märks inte alltid i det som skildras i våra konserter och scener. Verk av manliga dramatiker och kompositörer dominerar och i de stora kulturinstitutionerna tycks ofta det manliga perspektivet dominera.

Det finns en ökad medvetenhet kring detta problem och även kultursektorn måste sträva efter ökad tillgänglighet för alla, att spegla verkligheten ur många lika perspektiv samt att bli jämställda arbetsplatser.

Det är också viktigt med analyser av hur medlen för kulturområdet används och hur löneskillnaderna mellan män och kvinnor som arbetar med kultur ska minska.

LIBERALA KVINNORVILL:

Att: jämställdhetsarbete på bibliotek ska prioriteras.

Att: det i det offentliga rummet skall finnas monument över de kvinnliga svenska kulturskapare som bidragit till kulturen i Sverige genom åren.

Att: offentligt stöd skall fördelas så att det gynnar både manliga och kvinnliga kulturskapare.

Att: insatser görs som främjar ett jämställt kulturutövande och en jämställd ledning av kulturens institutioner.

Att: genusmedvetenheten inom teatervärlden ökar för att motverka sexuella trakasserier och samtidigt göra teaterutbudet mer jämställt.

Att: löneskillnaderna mellan kvinnor och män som arbetar med kultur ska minska.

Att: regionala kulturinstitutioner; t ex Läns museer; ska ges goda ekonomiska förutsättningar att utvecklas utifrån sina olika karaktärer.

IDROTT OCH FRITID

Lusten att röra sig, leka och uppleva ger viktig dimension som stärker individen, både fysiskt och mentalt och skapar samhällsinkludering. I en förening lär man sig både att bli duktig och om normer, värderingar, ansvar, hänsyn och medbestämmande. Fritiden blir därför en mycket viktig uppfostringsmiljö.

Det långsiktiga jämställdhetsarbetet har öppnat möjlighet att arbeta med andra områden såsom HBTQ, etnicitet, religionsfrågor, sociala förhållanden, sexualisering även på idrottens område.

Pojkars idrottsutövande stöds i högre utsträckning än flickors av kommunerna. Det finns flertalet verksamheter inom områden som idrott, motion och fysisk aktivitet som flickor är intresserade av men som kommuner förbiser. Det gäller olika typer av danslektioner, träning på gym, aerobics och yoga. Dessa idrottsliknande aktiviteter faller utanför det offentligt subventionerade bidragssystemet.

Ridning, som är en starkt flickdominerad sport, finansieras i lägre grad av kommunala medel jämfört med exempelvis pojkdominerad fotboll och ishockey. Ridningen driver egna anläggningar, medan fotbollens och ishockeyns anläggningar drivs av kommunen.

I många kommuner beräknas aktivitetsstöd, föreningsstöd och tidsfördelning på ett sätt som primärt gynnar pojkars idrottande. Forskning kring arenabyggen och anläggningsbyggen ur jämställdhetsperspektiv är i det närmaste obefintlig.

Flickor med utländsk bakgrund deltar i föreningsidrott i lägre utsträckning jämfört med såväl pojkar med utländsk bakgrund som flickor och pojkar med svensk bakgrund. Studier från exempelvis Tjevers rätt i samhället (Tris) genom projektet Ronja, visar att riktade satsningar mot flickor som lever i en hederskultur, inte bara ökar den fysiska hälsan, utan stärker flickorna att också ta större plats utanför fotbollsplanen.

Funktionsnedsättning

Barn med funktionshinder blir tyvärr alltför ofta utestängda från olika aktiviteter i skolan och på fritiden. Många barn med funktionshinder vittnar dessutom om en begränsad möjlighet att delta i olika fritidsaktiviteter. Det kan bero på att det inte finns lämpliga aktiviteter, att det saknas assistans eller transporter i form av färdtjänst.

Barn och ungdomar med rörelsehinder blir ofta avskilda från klassen i samband med friluftsdagar och undervisning i estetiska ämnen och idrott. Barn med funktionshinder har färre kamratkontakter, de saknar ställen i sin närhet att träffa kompisar på organiserade fritidsaktiviteter. Det är viktigt att föreningar inkluderar och välkomnar personer med funktionsnedsättning, in i idrottens värld.

HBTQ

Normer kring maskulinitet, femininitet och heterosexualitet hindrar människor från att delta eller utvecklas i sin idrott eller fritidsintresse. Machoideal, femininitetsideal, homofob- och transfob-jargong sätter ramarna för deltagande. Att ständigt dölja vem man är eller vara rädd för hur andra ska reagera tvingar flera att sluta idrotta.

Äldre

Träning och motion kan förebygga ohälsa genom att både den fysiska och den psykiska kapaciteten ökar. En viktig del är att börja med idrott och motion tidigt i livet.

Många äldre utövar boule, golf, bordtennis och cykel i föreningsform. Fler män än kvinnor utövar någon form av motion eller idrott. Bland kvinnor över 85 år är idrottsutövandet obefintligt trots att kvinnor lever längre än män. Liberala Kvinnor vill att även äldre kvinnor ges möjlighet till idrottsutövande.

LIBERALA KVINNOR VILL:

- Att:** "gender budgeting" ska ingå i kommunernas och landstingens verksamheter och finansiering inom området idrott, motion och fritid.
- Att:** kommuner anpassar byggande och drift av idrottsanläggningar och aktiviteter till både flickors och pojkars behov och preferenser på ett ekonomiskt och likvärdigt sätt.
- Att:** föreningar, för att erhålla föreningsbidrag, ska ha en handlingsplan för att arbeta med ojämställdhet och likabehandling.
- Att:** Det ska finnas säkra, trygga och upplysta motionsspår samt dito vägar till och från idrotts- och fritidsaktiviteter.
- Att:** kommuner och landsting ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte utestängs från föreningar, aktiviteter eller idrottsanläggningar.
- Att:** kommuner och landsting arbetar med tydlig jämställdhetsintegrering och folkhälsoperspektiv inom området idrott, motion och fritid.
- Att:** kommuner och landsting gör riktade satsningar på specifika målgrupper för att öka deltagandet i idrott, motion och fritid.
- Att:** kommuner och landsting upprättar Idéburet offentligt partnerskap (IOP) för att kunna nå specifika grupper och öka deras deltagande inom området idrott, motion och fritid.
- Att:** kommuner och landsting säkerställer att även äldre kvinnor ges möjlighet till idrottsutövande.

JÄMSTÄLLD STADSPLANERING

För att män och kvinnor ska ha lika mycket makt och möjligheter måste den fysiska planeringen vara jämställd. Fram till nyligen var byggnation och stadsplanering områden där det helt saknades tankar kring jämställdhet.

Vi vet numera att kvinnor och män systematiskt rör sig och reser enligt olika mönster. Liberala Kvinnor vill skapa ett samhälle bortom könsrollerna. En medveten och aktiv stadsbyggnads – och transportpolitik ger kvinnor mer makt i vardagen.

Fysisk planering domineras nu liksom förr av män. Underlag som visar hur män och kvinnor påverkas finns nästan aldrig inför ett beslut. Vi vill att kvinnors och flickors åsikter hörsammas i lika hög utsträckning som mäns och pojkars.

Jämställd stadsbyggnad

Hur vi bygger staden lägger ramarna för hur den kan tas i bruk. Bostäder, idrottsplatser, kulturhus, gator och torg används och upplevs systematiskt olika av män och kvinnor. Inkomster, kapital, obetalt arbete, familjeansvar, typ av arbetsgivare, upplevd rädsla påverkar hur vi tar den offentliga miljön i anspråk.

Att kvinnor, mer än män, upplever det offentliga rummet otryggt i högre utsträckning ligger ofta i fokus i stadsplaneringsdebatten. Det är bra, men blicken måste höjas från enbart gångtunnlar och belysning.

Det jämställda offentliga rummet ska inte bara handla om trygghet från övergrepp. Många offentliga platser som utegym, parker, torg, gatustråk, gångtunnlar, spontanidrottsplatser nyttjas i mindre utsträckning av flickor och kvinnor. Kunskapen om detta måste bli bättre och leda till åtgärder, både generellt och lokalt.

Bostaden är en central punkt i livet. Kvinnor och män har olika förmågor att förvärva en egen bostad beroende på skillnader i eget kapital, lånemöjligheter och inkomster. Kvinnor bor oftare än män i hyresrätter men kvinnor äger också fler bostadsrätter än män. Det vill säga kvinnor söker sig till flerfamiljshus medan män i betydligt större utsträckning äger enskilda fastigheter såsom villor. Vid uppbrott från relationsvåld blir det särskilt angeläget att det går att skaffa sig ett tryggt fungerande boende utan kapitalinsatser likaväl som det är viktigt att också kvinnor kan göra en bostadskarriär. Flerfamiljshus med olika upplåtelseformer är därför en angelägen jämställdhetsfråga.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: kommunala och regionala planeringsfunktioner kartlägger och beräknar och tar hänsyn till kvinnors respektive mäns nytta inför beslut av nya eller förändrade planer inom stadsplaneringsområdet.

Att: kommunala organ prioriterar flerfamiljshus med olika upplåtelseformer

Att: kommunala hyresrätter i första hand ska gå till personer som behöver dem omgående.

Jämställda transporter

Transportbehovet är inte statiskt. I dag väljer män och kvinnor olika transportmönster. Det beror huvudsakligen på bakomliggande faktorer så som lön, familjeansvar, obetalt arbete och arbetsfält.

Vissa skillnader kan ses i frågor som rör miljöhänsyn och säkerhet. Den fysiska planeringen kan inte åtgärda bakomliggande orsaker, men kan förändra hur mycket makt kvinnor har över sina transportmöjligheter i förhållande till män.

Män reser längre och mer med bil än vad kvinnor gör. Kvinnor reser mer med kollektivtrafiken och gör fler inköps- och serviceresor. Kvinnor anpassar i betydligt större utsträckning än män sina färdvägar på grund av upplevd otrygghet.

Kvinnor gör genomgående närmare dubbelt så många hämta/lämna barn-resor som män. Eftersom kvinnor tar ett större ansvar för hem och familj drabbas de mest fysiskt och psykiskt av förseningar och problem i kollektivtrafiken.

Kvinnor använder alltså kollektivtrafiken för andra sorters resor än män. Det betyder att behoven av den fysiska utformningen av själva fordonen och stationerna är olika. Självklart borde kollektivtrafiken anpassas så att det är enkelt att ta med sig bagage och barn.

Tyvärr råder det en stor brist på underlag som redogör för samhällsnyttan för respektive kön inför transportpolitiska satsningar. Pliktskyldiga kommentarer förekommer då och då men nyttan nedbruten och prissatt, för kvinnor respektive män redovisas nästan aldrig. Det duger inte.

LIBERALA KVINNOR VILL:

Att: kommunala och regionala planeringsfunktioner beräknar och prissätter kvinnors respektive mäns nytta inför beslut av nya eller förändrade planer inom trafikplaneringsområdet.

Att: behoven av den fysiska utformningen av kollektivtrafikfordon och väntrum kartläggs utifrån ett perspektiv där kvinnors transport- och logistikbehov är i fokus.

FLER KVINNOR DÄR MAKTEN FINNS

Idag är kvinnor underrepresenterade vid samråd i stads- och trafikplanering. Kvinnor är också underrepresenterade som politiker, och som experttjänstemän inom dessa områden. Det är inte självklart att fler kvinnor vid besluten automatiskt skapar en fysisk planering som ger lika makt och möjligheter åt kvinnor och män. Men det är en bra början.

Det ligger en betydande makt över hur samhället ska byggas redan i bedömningen av vilka förslag som kommer på dagordningen. Hur det går till behöver vara tydligt för alla. Annars är det omöjligt att påverka.

LIBERALA KVINNORVILL:

Att: medborgarperspektivet kommer in så tidig som möjligt i planeringsprocesserna för fysisk planering.

Att: använda nya metoder för att få fler kvinnor att delta i samråd.

Att: kvantitativa och kvalitativa metoder används för att kartlägga, redovisa och åtgärda en skev könsfördelning i deltagande och aktivitet vid viktigare planeringsmöten, samråd och politiska beslut inom den fysiska planeringen.